

Ohlédnutí za první štací výstavy *Račte vstoupit do divadla*¹

Markéta Trávníčková

Račte vstoupit do divadla

Národní muzeum –
Historické muzeum
Institut umění –
Divadelní ústav
Moravské zemské muzeum

Hlavní autorka:

Markéta Trávníčková

Autorský tým: Jaroslav
Blecha, Alena Jakubcová,
Vojtěch Poláček,
Václav Štěpán, Markéta
Trávníčková, Libor

Vodička, Kryštof Vanča

Autorský tým doprovodné
výstavy ve Stavovském
divadle: Jitka Ludvová,

Milan Pospíšil

Kurátorky výstavy:

Kateřina Musílková,
Markéta Trávníčková

Produkce: Martin Musil,
Barbora Belzová, Markéta
Truncová

Architektonické řešení:

Tomáš Bílek

Grafika: Ondřej Záměš

1 Tato stať vznikla za finanční podpory Ministerstva kultury ČR v rámci projektu Cesta k divadlu. Vývoj metodiky a specifických nástrojů pro uchování, exploataci a zpřístupnění historických divadelních cedulí se zvláštním zřetelem ke sbírkovým fondům Národního muzea v Praze a Moravského zemského muzea v Brně, podpořeného Programem aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity (NAKI II), č. DG16P02B008 (2016–2020).

Mgr. Markéta Trávníčková
Národní muzeum
marketa.travnickova@nm.cz

Looking back at the first stand of the exhibition Please Enter Our Theatre

Abstract: The traveling exhibition Please Enter Our Theatre and its respective exhibition catalogue represent a theatre playbill as a valuable subject of theatriological research as well as an attractive exhibit. The exhibition shows the theatre scene in the Czech lands from the mid-1600s to the mid-1900s, when the playbills have experienced the most wide-spread use, with overlaps to the present, when a theater poster took most of the playbill's purposes upon itself. The exhibition also includes other objects pertaining to the productions of mostly Czech theatre companies from the vast collections of the National Museum's Theatre Department, such as photographs, manuscripts, stage and costume designs, props, stage models, paintings, busts, costumes or puppets.

Keywords: National Museum – Exhibition – Czech Theatre – Theatre Playbills

Divadelní cedule, ústřední předmět výstavy *Račte vstoupit do divadla*

Výstava *Račte vstoupit do divadla* vychází z polozapomenutého fenoménu inscenační praxe 19. a první poloviny 20. století, divadelních cedulí. Ukazuje jejich obsahový i formální vývoj a všechny funkce, které cedule plnily a plní: ve své době sloužily jako pozvánka na představení a často i jako umělecký artefakt, v současnosti jsou jedinečným, možná nejcennějším pramenem pro studium divadelní historie. Záznamy na nich totiž informují do nejmenších podrobností o všech základních údajích jednotlivých představení. Jedině na základě nich lze proto zpětně sestavit soupisy repertoárů divadel, přehledy inscenací, inscenátorů (režisérů, dirigentů, choreografů) či rolí herců.

Do dnešní doby si u nás bohužel uchovalo tuto tradici jen několik divadel, v Praze pouze Národní divadlo, v Čechách plzeňské divadlo, osvědčenější jsou v tomto smyslu na Moravě – v Brně, Olomouci, Ostravě. Materiály, které je jinde nahradily, tedy divadelní programy, popřípadě vývěsky s programem na týden či měsíc, mohou být při rekonstrukci repertoáru

využity jen v omezené míře (neznáme přesná data představení, nezjistíme, který herec kdy v roli vystoupil apod.).

Výstava jako jeden z výstupů rozsáhlého grantového projektu

V posledních letech si význam divadelních cedulí pro badatele čím dál víc začínají uvědomovat i teatrologové v zahraničí. Vznikají databáze cedulí zejména na německých a rakouských pracovištích, přičemž nejdále je vídeňský Don Juan Archiv, který vydal na toto téma dvě výpravné publikace vědeckých studií.² Všechny tyto výzkumy se ale důsledně drží znění předlohy, ambicí našeho projektu, který řešíme spolu s Institutem umění – Divadelním ústavem a Moravským zemským muzeem v rámci grantu Ministerstva kultury NAKI II, je údaje z cedulí ověřovat a korigovat pomocí dobových pramenů a odborné literatury. Výsledkem grantu je i metodika práce s cedulemi, tedy digitalizace, restaurování, vytěžení dat a jejich vkládání do specializované databáze, která by mohla sloužit dalším zájemcům o zpracování těchto pramenů. Zároveň vznikla specializovaná

Zdařilá výstava z fondu sbírek Národního muzea týkající se českého divadla, založená především na neokázalém předmětu, jakým je divadelní cedule, zasluhuje velkou pochvalu. Cedule, která informuje o tom, co se hraje, kde a s kým; jak prosté a přesto významné. Zahazuje totiž rozpravu o fenoménu divadlo velmi prozaicky, ale zato autenticky! A v naší virtuální době je tato vlastnost nad jiné důležitá. Otvírá cestu k dějinám divadla přímo u pramene. Takže kdo má divadlo rád, přišel výstavou *Račte vstoupit do divadla* k potěšení objevovat, porozumět, zavzpomínat. Doplněním cedulí některými kostýmy z inscenací, rukopisy, předměty, fotografiemi, zkrátka svědky divadelní historie obrozené až novodobé, podala výstava ucelený obraz, jakou roli divadlo hrálo a jak vychovávalo i bavilo.

Kolik úsilí celý projekt stál, si umí představit asi jen teatrolog nebo vůbec historický badatel. A tým Mgr. Markéty Trávníčkové obstál na jedničku. Díky!

Milena Dosoudilová, muzikoložka

mapa³, prezentovaná i na výstavě, která představuje 160 institucí v Čechách a na Moravě, uchovávajících divadelní cedule. Ve sbírce Divadelního oddělení Národního muzea se nachází na 400 000 těchto předmětů.

Neopomenutelnými výstupy grantu byly dvě k výstavě vydané doprovodné publikace. První je obrazová brožura pro běžné návštěvníky⁴, druhou výpravný katalog⁵, jehož editorkou je přední česká teatroložka Jitka Ludvová a který obsahuje vedle soupisu exponátů, představení projektu a fondů cedulí na příslušných pracovištích čtyři odborné divadelněhistorické studie a jedenáct článků z cyklu Cedule s příběhem. Doplněn je podrobným německým a anglickým resumé.

- 2** Theater – Zettel – Sammlungen. Erschließung, Digitalisierung, Forschung. Ed. Matthias J. Pernerstorfer. Wien: Hollitzer Wissenschaftsverlag, 2012.
- 3** *Theater – Zettel – Sammlungen. 2. Bestände, Erschließung, Forschung.* Ed. Matthias J. Pernerstorfer. Wien: Hollitzer Wissenschaftsverlag, 2015.
- 4** *Račte vstoupit do divadla.* Ed. Markéta Trávníčková. Praha: Národní muzeum 2019, 32 s.
- 5** *Račte vstoupit do divadla.* Ed. Jitka Ludvová. Praha: Institut umění – Divadelní ústav a Národní muzeum, 2019, 278 s.

Výstava jako stručný přehled české divadelní historie

Výstava *Račte vstoupit do divadla* ukazuje proměnu cedulí od poloviny 17. století, kdy vznikaly první periochy⁶ řádových divadel, do poloviny 20. století, kdy divadla začala praxi cedulí opouštět, ale s přesahy až do současnosti, hlavně v podobě divadelního plakátu. Plakáty se od cedule liší tím, že se nevztahují k jednotlivým představením, ale k celé inscenaci, funkci mají víc apelativní a estetickou než obsahovou.

Ambicí výstavy je zároveň podat obraz divadelního života v českých zemích daného období. Cedule jsou proto vedle vysvětlujících textů doprovázeny dalšími atraktivními exponáty, které ilustrují divadelní tvorbu – scénickými a kostýmními návrhy, fotografiemi, vzácnými rukopisy a tisky, realizovanými kostýmy, modely scén, rekvizitami, obrazy a bustami. Důraz je

⁶ Periochy neboli synopse, předchůdci cedulí v dnešním slova smyslu, obsahovaly nikoli osoby a obsazení, ale stručně obsahy děje. Nejstarším předmětem sbírky cedulí Divadelního oddělení Národního muzea a zároveň jeden z nejstarších předmětů celé divadelní sbírky je česky psaná periocha Constantinus z nezjištěného řádového divadla z roku 1642.

Celý svůj profesní život jsem strávila v Archivu Národního divadla. V archivu, který má to štěstí, že uchovává kompletní konvoluty divadelních cedulí za celou éru trvání Národního divadla a všech jeho scén. Záhy jsem pochopila, že je to to nejcennější, co vlastní. A že v případě katastrofy by to bylo to první, co bych zachraňovala. Bez tohoto základního a nejdůležitějšího historického pramene speciálně pro dějiny divadla bychom nikdy o divadle nevěděli tolik, kolik víme. Nápad vytvořit výstavu především z divadelních cedulí mě potěšil a jeho realizace mě nadchla. Navíc je výstava nápaditě doplněna dalšími divadelními a literárními artefakty. Libreta, rukopisy her, kostýmní a scénické návrhy, modely scén, režijní knihy, fotografie, listinné dokumenty, výtvarné plakáty – to vše dokresluje pohled návštěvníka na určité etapy divadelní tvorby nejen v hlavních městech Čech, Moravy a Slezska. Potěšilo mě, že se také připomněly kočovné společnosti a zámecká divadla. Pro dětské návštěvníky přináší příjemné odlehčení dětská část. A pokud si návštěvník při odchodu z výstavy koupí – za velmi příjemnou cenu – doprovodnou publikaci, získá bonus navíc. Bude vlastnit krásnou knihu s pěknými reprodukcemi, spoustou dalších informací a skvělými odbornými studiemi. Gratuluji hlavní autorce Markétě Trávníčkové, celému autorskému týmu a všem, kteří se na výstavě *Račte vstoupit do divadla* podíleli. Vstoupila jsem, ledacos jsem se dozvěděla a měla jsem radost.

Zdena Benešová, teatroložka

kladen na divadla, jejichž historii máme díky cedulím zmapovanou den po dni, tedy pražské Stavovské, Prozatímní a Národní divadlo od roku 1824 dosud, vinohradské divadlo od založení v roce 1907 do roku 1959 nebo brněnské Národní divadlo z let 1892–1985. Ne souvislá, ale rozsáhlá je sbírka cedulí kočovných

Výstava *Račte vstoupit do divadla* je výjimečným výstavním projektem. Jen těžko si lze asi představit méně atraktivní výstavní artikl, než je divadelní cedule, a přece autory inspirovala k vytvoření komunikující expozice, která srozumitelně vypráví příběh českého divadelnictví. Akcent na tradiční „highlighty“ přispívá k široké srozumitelnosti a umožňuje ukázat největší poklady sbírky Divadelního oddělení Národního muzea. Výstava přitom nezaostává za moderními trendy: její architektura upomíná v půdorysu na tradiční kukátkové jeviště, nápo vědní budka je vtipně využita ke skrytí projektoru; nechybí dětský koutek; interaktivní mapa pak prozrazuje, že výstava je jen špičkou ledovce. Tím je totiž olbřímí a pro badatele nedoceníitelná práce, kterou tým teatrologů vykonal, když evidoval divadelní cedule roztroušené po nejrůznějších sbírkách v ČR. Nedílnou součástí výstavy je obsáhlý katalog s řadou odborných textů a případových studií, jaký by neměl chybět žádnému podobně koncipovanému projektu.

Petra Ježková, teatroložka

divadelních společností. Představujeme též meziválečná avantgardní divadla, zámecká a loutková divadla, jedna kóje (divadelní lóže) je věnována ceduli a plakátu jako uměleckému artefaktu.

Návštěvníkovi byl předložen reprezentativní výběr exponátů z bohatých fondů Divadelního oddělení Národního muzea, které dostalo šanci po mnoha letech souborněji představit své poklady. Jeho sbírkové předměty tvoří gros výstavy. Doplnují je zápůjčky z dalších muzejních oddělení (Oddělení starších českých dějin, Knihovna Národního muzea, České muzeum hudby) a z Oddělení dějin divadla Moravského zemského muzea. V kójích věnovaných divadlu v 17. a 18. století a moravským scénám jsme nejvíc využili rešerší, provedených v rámci tvorby specializované mapy v desítkách českých a moravských paměťových institucí – muzeích,

archivech, knihovnách. Poprvé byly vystaveny i nově objevené předměty ze 17. a 18. století⁷, nalezené v pozůstalosti historika Jana Vondráčka⁸.

V Národním muzeu bylo vystaveno 1122 exponátů, z toho 186 originálních, 602 v kopiích a 334 ve videoprojekcích; 130 exponátů z tohoto počtu bylo umístěno v doprovodné výstavě ve Stavovském divadle, věnované domácím i zahraničním osobnostem, spojeným s tímto divadelním domem.

Putovní verze výstavy, zredukovaná zhruba o třetinu exponátů, je od května do září k vidění v Muzeu české loutky a cirkusu

7 Periocha k představení Laurentius Justinianus z chomutovského jezuitské koleje z roku 1654 nebo programový sešit k představení Šporkovského divadla z roku 1713.

8 Viz Magdaléna Jacková, Alena Jakubcová, Jitka Ludvová, Markéta Trávníčková: Poklady v pozůstalosti Jana Vondráčka. Divadelní revue 29, 2018, č. 2, s. 45-66.

Výstava ze sbírek Divadelního oddělení Národního muzea je podle mého názoru zdařilým počinem, jenž dobře obstojí před očima malých i velkých zájemců jak z řad domácí kulturní veřejnosti, tak i teatrologů – specialistů na historii českého divadla. Tvoří ji množství vystavených exponátů, připomínajících vrcholy dobových jevištních produkcí a jako celek podává v chronologickém uspořádání a širokém žánrovém záběru esenciální obraz domácího divadelního dění u nás od 17. stol do poloviny 20. století. K výstavě byl vydán přehledný a cenný katalog.

Dnes, kdy tolik usilujeme o co největší exaktnost našich poznatků z nejrůznějších sfér vědeckého i uměleckého života, prozrazuje koncepce i uspořádání výstavy, že jejím jádrem je rozsáhlý vědecký výzkum jedinečné sbírky cedulí Divadelního oddělení jako jednoho z mála skutečně autentických zdrojů informací o divadelním umění dob minulých. Myslím, že se s tak zodpovědným přístupem k divadelní složce národní kultury může pochlubit jen málokteré evropské divadelní muzeum. Díky své pestrosti je výstava nejen vkusně uspořádána a svým způsobem i zábavná, ale může současně dobře posloužit ve smyslu posílení vědomí o společenském významu, jaký u nás divadelní umění vždy mělo. Nejde jen o jeho smysl estetický a politický, stačí se zaměřit třeba jen na jazykovou podobu vystavených cedulí, abychom si uvědomili složitost procesů, jimiž česká kultura minulých staletí procházela. Protože je výstava jen výběrem z bohatství divadelní sbírky Národního muzea, uvědomuji si oprávněnost někdejších snah mnoha českých teatrologů o založení specializovaného divadelního muzea.

Ladislava Petišková, teatroložka

v Prachaticích. Z důvodu koronavirové pandemie již bylo zrušeno plánované otevření výstavy v Moravském zemském muzeu v Brně, kde pracovníci jeho Oddělení

Pocházím z divadelní rodiny, můj otec byl více než dvacet let dramaturgem v Divadle na Vinohradech, později v Divadle za branou, matka redaktorkou časopisu Divadlo, a tak už jen pozvánka na výstavu *Račte vstoupit do divadla* mi udělala velkou radost. Realita předčila má veškerá očekávání. Uspořádání výstavy bylo vynikající, radostí a potěšením bylo číst si informace o jednotlivých divadelních dílech, o jejich autorech, realizátorech, o tom, co vše uvidíme a kdo to pro nás připravil, včetně anotací na další dny. Hluboce se skláním před dokonalou prací, která ukazuje a podrobně mapuje historickou a krásnou dobu divadelních cedulí a plakátů a popisuje vývoj divadla od dávných dob. Výstava si zaslouží opravdu velké uznání.

Jiří Balvín, bývalý ministr kultury

dějin divadla měli expozici obohatit o trojrozměrné předměty ze svých fondů. Namísto toho Moravské zemské muzeum na své náklady zajistilo zpracování

NÁRODNÍ MUZEUM

**ASPOŇ NA VÍKEND...
SE STAŇ DIVADELNÍKEM**

SOBOTA 15. ÚNORA
NOVÁ BUDOVA NÁRODNÍHO MUZEA

PROGRAM
13.00-17.00 h
VÝTVARNÉ DÍLNY
(před výstavou)

13.00 h a 15.00 h
DIVADELNÍ WORKSHOP PRO DĚTI
(pro objednané, starší vstup do výstavy)

14.30 h
DIVADLO ZE SKŘÍNĚ: JAK ANČA S BARČOU ČEKALY NA JARO
(velký kongresový sál)

15.00 h
KOMENTOVANÁ PROHLÍDKA VÝSTAVY
(pro dospělé, výstavou provede Jitřina Mgr. Markéta Těštilíková)

16.00 h
FRANTIŠEK KREUZMANN: PŘEDČITÁNÍ Z KNIHY JAROSLAVA ŽÁKA
ŠTUDÁCI A KANTORŮ
(ve výstavě)

Divadelní cedule mají velký půvab pro divadelníky a archiváře, kteří z nich čerpají nedocenitelné informace. Je pravda, že se z cedulí musí umět číst a dávat si věci do souvislostí. Takže pro běžného diváka výstavy by se mohly zdát nudné, jako „obyčejné“ plakáty. Domnívám se však, že na výstavě *Račte vstoupit do divadla* se krásně podařilo skloubit materiál troj i dvojrozměrný, a právě i zmíněné cedule zasadit do kontextu divadelní tvorby a výtvarného názoru té které doby. Výstava diváka správně zahltlí, doslova obklopí různorodými divadelními dojmy a vzpomínkami – tak, jak to divadlo dokáže.

Josefina Panenková, teatroložka

počítačového programu umožňujícího virtuální prohlídku výstavy, její 3D vizualizaci, kterou budou moci všichni tři členové konsorcia (tedy Národní muzeum, Institut umění – Divadelní ústav a Moravské zemské muzeum) na svých webových stránkách bezúplatně nabízet zájemcům o výstavní projekty i dějiny českého divadla.

Stručné představení výstavy, spojené s prezentací ústředních exponátů a kvízy pro děti, připravilo v rámci projektu Online výstavy Národní muzeum (nm.cz/virtualne-do-muzea/online-vystavy).

Od sbírkových předmětů k výstavním exponátům

Divadelní cedule jsou jen v některých případech samy o sobě atraktivním výstavním

9 Nedařilo se to v podstatě jen u nejstarších předmětů ze 17. a 18. století.

10 Oba předměty naši předchůdci, pracovníci Divadelního oddělení, opatrně určili jako domnělé či údajné. Protože však pocházejí z pozůstalosti Tomáše Kratochvíla, pokračovatele Prokopovy společnosti, u níž Tyl působil, lze údaje věřit.

11 Poděkování patří restaurátorům Historického muzea Jaroslavu Kalousovi, Liboru Kocandovi, Evě Míčkové, Dominice Nagypové, Aděle Skoupé, Daně Szemályové, Veronice Šulcové, Olze Trmalové, Martinu Vinšovi a Jitce Vykoukové i externí restaurátorce Ireně Brunnhoferové.

exponátem, proto jsme se snažili vždy, kdy to bylo jen trochu možné⁹, doplnit každou z nich fotografií, scénickým či kostýmním návrhem, režijní knihou, modelem scény, rukopisem příslušné hry... Vedle divadelních cedulí a plakátů, které v počtu 320 kusů tvoří páteř výstavy a připomínají významné i méně významné hry a jejich inscenace v historii českého divadla, tak mezi nejvýznamnější předměty patří autografy her předních českých dramatiků (Tylův Strakonický dudák a Jan Hus, Lhář a jeho rod Václava Klimenta Klicpery, Ženich z hladu Jana Nerudy, Maryša bratří Mrštíků či tzv. pařížská verze Loupežníka, na které spolupracovali oba bratři Čapkové), frak a kalamář Josefa Kajetána Tyla¹⁰, klíče od Prozatímního divadla a návrh jeho opony, památky na požár Národního divadla, pokladnička, do které vlastenci sbírali peníze na jeho stavbu, kostým prvního principála z Prodané nevěsty či prvního Francka z Maryši, dětské kostýmky ze zámeckého divadla na Kačíně, režijní knihy Edmunda Chvalovského, Karla Hugo Hilara, Jiřího Frejky. Ozdobou každé divadelní výstavy jsou výtvarné návrhy, jichž sbírka Divadelního oddělení Národního muzea obsahuje desítky tisíc a které pocházejí od nejvýraznějších českých výtvarných umělců, zejména meziválečných. Na výstavě představujeme dílo Josefa Čapka, Františka Zelenky, Vlastislava Hofmana, Alexandra Vladimíra Hrsky, Františka Muziky, Františka Kysely, Josefa Weniga, Aloise Wachsmanna, ze starších pak Mikoláše Alše, Františka Karla Kolára, Roberta Holzera, Jana Václava Kautského a mnoha dalších.

Rače vstoupit do divadla, zve výstava divadelních cedulí v Nové budově Národního muzea. Vstoupíte s určitou představou a jste překvapeni, jak se dá na ploše jednoho sálu vytvořit nápaditá a přitažlivá procházka více než třemi stoletími českého divadla. Základem jsou divadelní cedule s oznámeními rozmanitých představení, ale pořadatelé výstavy vás vtáhnou do příběhu divadla také přes rekvizity, dopisy, režijní knihy či portréty... Divadelní svět nahlížíte z mnoha stran, je podtržen výtvarný podíl jak instalací návrhů scén od významných umělců (mj. František Muzika, Josef Čapek), tak velkou projekcí na filmové plátno.

Nahlédnete do repertoárů velkých kamenných divadel, kočovných společností i ochotníků. S překvapením zjišťujete, kolik bylo benefičních představení, kolik významných hudebních skladatelů se na představeních podílelo... A pořád se dozvídáte novinky, třeba i o období, o němž toho možná víte poměrně dost. Víte například, že po nástupu Františka Josefa na trůn v prosinci 1848 se místo představení Jana Husa dával Lortzingův Car a tesař a že slavnostní divadelní řeč připravil Karel Sabina? Víte, že plakáty pro divadelní představení navrhoval i Jiří Trnka, Libor Fára, Eva Švankmajerová nebo Pavel Brom? Tvůrci výstavy mohou být pyšní, udělali kus dobré práce pro poznání nejen českého divadla.

Věra Menclová, literární historička

Většina z téměř dvou set originálních exponátů musela před vystavením projít restaurátorskou dílnou¹¹. U některých stačilo oprášení či drobné konzervátorské úpravy, jiné vyžadovaly náročné restaurátorské zásahy. K takovým patřily především realizované kostýmy, ale právě i divadelní cedule. Ty totiž vznikaly jako předmět denní potřeby, tištěny byly často na nekvalitní papír, nepředpokládalo se jejich zkoumání či dokonce vystavování po stovkách let. Navíc badatelský zájem o ně vždy byl a je

enormní, což se projevilo na jejich stavu, který je často katastrofální. Restaurované a digitalizované konvoluty cedulí budou prohlášeny za takzvaný konzervační fond a nebudou nadále badatelům předkládány.

Další tisícovka sbírkových předmětů, prezentovaná v kopiích v rámci grafiky panelů nebo na elektronických obrazovkách, musela být pro potřebu výstavy zdigitalizována (naskenována či vyfotografována)

Velkoryse pojatá výstava *Račte vstoupit do divadla* využívající dosud nepřiliš expozičně využitý pramen – divadelní ceduli – považuji za jednu z vrcholných veřejných prezentací divadelní vědy a muzeologie posledních let v českých zemích. Pouze díky spolupráci všech zúčastněných institucí (Divadelní oddělení Národního muzea, Kabinet pro studium českého divadla Divadelního ústavu a Oddělení dějin divadla Moravského zemského muzea) a osobnímu nasazení hlavní kurátorky a jejího týmu se podařilo nebývale všestranným způsobem dokumentovat nejen dějiny divadelní kultury českých zemí, ale často i všudypřítomný přesah divadelního provozu do širšího kulturního a společenského kontextu. Za nové a progresivní považuji ještě ne zcela samozřejmou skutečnost zapojení i jinojazyčných kultur a prostředí, jež rovněž utvářely českou divadelní tradici, a to nejen v kontextu pražském, ale i regionálním. Právě v tomto posledním případě je vidět, jak se vyplatila dlouhodobá aktivní spolupráce i s regionálními institucemi (archive, muzea, divadla apod.). V zachyceném časovém úseku (od poloviny 17. století až po sklonek století 20.) reflektujícím zvolené dominantní pramenné médium bylo divácky atraktivně a odborně přesvědčivě dokumentováno několik tematických okruhů spojených s divadelním děním v českých zemích, neopomíjejících vedle lokální specifičnosti i jejich středoevropský kontext. Vedle problematiky sociokulturní (institucionalizace a provoz divadel coby institucí i budov, postavení hereckého i autorského personálu, publikum apod.) zde byly prezentována i „interně“ divadelní problematika (repertoár a jeho tematické zaměření, otázky dramaturgické, herecký výkon aj.) i širěji vztah k dalším, „sousedním“ oborům (literatura, hudba, film, pantomima, balet, loutkové divadlo, scénografie). Nepřeháním, když označím tuto výstavu za nastavenou laťku české divadelní vědy, a to z těchto ohledů: jednak kvůli svému nebývale všestrannému, a přece pronikavému tematickému i lokálnímu záběru, jednak kvůli expozičně přitažlivé realizaci (výběrem i instalací exponátů, včetně dětského diváka/divačky), ale i rovněž i za odborné ambice, a to vůči promýšlet zásadní (zábavnou i výchovnou) roli divadla v českých dějinách posledních tří set let.

Václav Petrbock, literární historik

v ateliérech Historického muzea i několika zapůjčujících institucí.¹²

Prostorové řešení a instalace výstavy, doprovodné programy

Výstava byla navržena do pravého kuloáru přízemí Nové budovy Národního muzea.

Představení jednotlivých témat bylo zasazené do stylizovaného divadla. V úvodním prostoru, divadelním foyer, byl návštěvník seznámen s pojmem divadelní cedule, rozdílem mezi cedulí, pozvánkou, návštěvnicí, anoncí a plakátem. Dozvěděl se, čím se zabývali ceduláři a na jakých místech v Praze bývaly cedule věšeny.

12 Zde patří poděkování v případě Národního muzea Janě Kuřikové a Olze Tlapákové, dále Janu Čágoovi, Daně Čechákové, Soně Divišové, Marcelle Feretové, B. P. Keiserovi, Stanislavu Looudátovi, Oldřichu Malinovi, Daniele Mertlové a Ludku Wünschovi.

RAČTE VSTOUPIT DO DIVADLA

Institut umění – Divadelní ústav Národní muzeum Praha 2019

13 Například kostýmy Emy Destinnové ze Smetanovy *Prodané nevěsty* (1892) a Wagnerova *Tannhäusera* (1903), kostým Viléma Heše z Gounodova *Fausta* a *Markétky* (konec 19. století) nebo kostýmy z uvedení *Prodané nevěsty* v *Prozatímním divadle* (1866–1883), zapůjčené z Muzea Bedřicha Smetany.

14 Jde o autentické kostýmy z garderoby Divadla na Vinohradech, které nám je v počtu 40 kusů laskavě přenechalo.

15 František Škroup, František Ladislav Rieger, Jindřich Mošna, Otýlie Sklenářová-Malý, František Adolf Šubert, Ladislav Stroupežnický, Hana Kvapilová, Vendelín Budil, Jaroslav Ježek, Anna Sedláčková.

16 Jeho veličenstvo peněžní žok, *Košilátá historie o malém Robertkovi*, *Mazánek*, *Pokání starého hříšníka*, *Kmotr Šmodrcha*, *Dvě ženy a sedm kluků*, *Zajíc aneb Honba za mužem*, *Hedvábný hrb a slaměné srdce*, *Milosrdný bratr aneb Upalování mrtvol*, *500 000 čertů*, *Pryč s muži!*, *On jest hluchý...*

17 *Dějiny českého divadla. Soubor zvukových dokumentů k I. – IV. svazku. Praha: Academia – Supraphon, 1971. Z něj byly vybrány například scény z opery J. J. Fuxe Costanza et Fortezza, píseň Kde domov můj z Tylovy Fidlovačky, Kuplet Šavličky ze Strakonického dudák téhož autora, monolog Marie Hübnerové z Čapkova Loupežníka či Eduarda Kohouta z Shakespearova Hamleta, nahrávky z Burianova Děčka, Divadla Vlasty Buriana a Osvozeného divadla.*

18 Přípraveny byly aktivity výtvarné (vytváření vlastní scénografie, inspirované návrhy předních výtvarníků), vědomostní (přířazování postav k divadelním hrám a operám) i herní (puzzle, hra s maňásky).

Prostor byl ohraničený třímetrovými stěnami v barvě bordeaux a ozvláštněn autentickými kostýmy ze slavných divadelních inscenací¹³. Nacházela se v něm i zmíněná interaktivní mapa výskytu divadelních cedulí v Čechách a na Moravě.

Z foyer vstoupil návštěvník do vlastního prostoru divadla, s hledištěm, jevištěm i zázemím. Hlediště bylo vytvořeno z lóží, které plynule ustupovaly a rozšiřovaly se. Barva stěn postupně přecházela do červené. Ve směru pohybu návštěvníka byly vždy první dvě stěny věnované textům, dvourozměrným originálním předmětům a reprodukcím, do třetí byla vsazena vitřina pro trojrozměrné předměty.

Jeviště, umístěné ve vrcholu sálu, tvořila volně stojící příčka o rozměrech 5 x 3 metrů, na niž byly promítány výtvarné návrhy předních českých meziválečných scénografů a fotografické výjevy z inscenací tak, aby tato stěna vytvářela zároveň pozadí pro fotografování návštěvníků v kostýmech¹⁴. Za projekční stěnou se nacházela stylizovaná herecká šatna, prostor se zrcadlem pro převlečení do kostýmů.

V sále byly volně rozmístěny busty slavných českých divadelních tvůrců a interpretů¹⁵ na různě vysokých podstavcích a plakátovací sloup, na nějž byly umístěny cedule her s žertovnými názvy a dnes dávno zapomenutých.¹⁶ Zadní stěnu zdobily siluety divadelních postav. Atmosféru doplňoval akustický podkres, nahrávky ze zvukové dokumentace českého činoherního divadla 1848–1918, přílohy akademických *Dějin českého divadla*. Samostatná místnost na konci sálu byla¹⁷ vyhrazena dětským návštěvníkům. Mohli se v ní seznámit s cedulemi a plakáty pro inscenace loutkových divadel i jejich aktéry – loutkami z bohatého fondu Divadelního oddělení Národního muzea. Zároveň tento prostor sloužil jako herna¹⁸ pro děti, které přišly do muzea s rodiči. Pro školy – mateřské, základní i střední – pořádali pracovníci edukačního oddělení Národního muzea tři speciální programy pro různé věkové skupiny.¹⁹ V sobotu 15. února 2020 děti a jejich rodiče v hojném počtu navštívili akci *Aspoň na víkend se staň divadelníkem*, v jejímž rámci se uskutečnily výtvarné dílny, představení pohádky, komentovaná prohlídka výstavy či workshop, při kterém se skupina dětí seznámila s jednotlivými profesemi v divadle a pokusila se o nastudování Jiráskovy *Lucerny*.

Ohlasy na výstavu

Vzhledem k vypuknutí pandemie koronaviru byla bohužel výstava *Račte vstoupit do divadla* návštěvníkům uzavřena předčasně. Přesto do ní po dobu tří měsíců stihlo dorazit nebývalé množství návštěvníků, sál byl o víkendech i všedních dnech plný, uskutečnily se desítky komentovaných prohlídek pro zájemce z řad vysokoškolských studentů, teatrologů i muzejníků. Vedle stručných anotací ve většině českých deníků a v několika časopisech, u kterých se znovu projevil zarážející novinářský nešvar, totiž doslovné opsání tiskové zprávy²⁰, se v i v naší hektické době, kdy je podnětů mnoho a času na kritické zamyšlení nad prací druhých málo,

objevilo či chystá k publikaci několik recenzí v odborných časopisech. Dvě obsáhlejší kritiky publikovaly Divadelní noviny²¹. Jejich šéfredaktor Josef Herman pasuje výstavu na učebnici českého divadla a oceňuje její důsledně odborný charakter, který neuhýbá k populárním zjednodušením. Pavel Drábek recenzuje jednotlivé studie katalogu výstavy. V literárním časopise Tvar²² vyzdvihuje Pavel Janoušek včlenění exponátů do širšího kontextu proměn českého divadla, výstavu, kterou nazývá působivou a pozoruhodnou, navrhuje jako základ potřebné budoucí

pražské divadelní expozice. Vlastní recenze dále připravuje časopis Theatralia. V den, kdy byla výstava deinstalována, vyšel článek o její reálné i virtuální podobě v Lidových novinách²³. Několik dalších ohlasů na naši výstavu z pera předních českých teatrologů a literárních vědců nabízíme v rámečcích.

Použitý zdroj

Tomáš Bílek: projektová dokumentace k výstavě, 2019.

19 1. *Divadlo a já – lektorovaný program pro mateřské školy a 1. a 2. třídu základních škol; Copak je dnes na programu – lektorovaný program a workshop pro žáky 3.–5. třídy; Komentovaná prohlídka výstavy pro 2. stupeň základních škol a střední školy.*

20 *Paradoxně těmi, kdo se mimo odborné kruhy okamžitě po tiskové konferenci pokusil o jakousi vlastní reflexi výstavy, byl deník Blesk a TV Barrandov. Dvě reportáže z výstavy připravila Česká televize a tři rozhovory s hlavní autorkou Český rozhlas. Podrobnější článek otiskl časopis Xantipa.*

21 *Josef Herman: Račte vstoupit do divadla + Pavel Drábek: Račte vstoupit do dějin českého divadla. Divadelní noviny 29, 2020, č. 4, s. 10–11.*

22 *Pavel Janoušek: Cedule, které by potřebovaly cedule aneb Zajímavá výstava, kterou byste mohli vidět, kdybyste se o ní dozvěděli. Tvar 31, 2020, č. 6, s. 14.*

23 *Jana Machalická: Račte vstoupit do divadla a na internet. Lidové noviny, 8. 4. 2020, s. 7.*